

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นางสาวสัททยา พลปัดพิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-1838-8

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A PROPOSED GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT OF HUMAN CHARACTERISTICS
IN ACCORDANCE WITH THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY

Miss Sahattaya Polpathapee

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Educational Policy, Management, and Leadership

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic year 2005

ISBN 974-14-1838-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
โดย	นางสาวสหทัย พลปลัดพี
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศรีบริวรรณพิทักษ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน

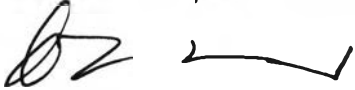
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต

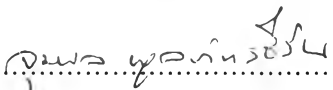

..... คณะบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศรีบริวรรณพิทักษ์)

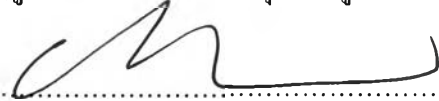
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ ศรีบริวรรณพิทักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน)

..... กรรมการ
(ดร.ปริยานุช พิบูลสราวุธ)

สหัชชา พลปัตถิ : การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
(A PROPOSED GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT OF HUMAN CHARACTERISTICS IN
ACCORDANCE WITH THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY) อาจารย์ที่ปรึกษา :
รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ศิริบรรณพิทักษ์, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน.
129 หน้า. ISBN 974-14-1838-8

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตาม
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) วิเคราะห์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง และใช้การวิจัยภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้ที่เกิด
ขึ้นจริงในชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในชุมชน
ชนบท 3 แห่ง ในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) พอ
ประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียน
ผู้อื่น 2) มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิด
ขึ้นจากการกระทำ 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผล
ระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 3 ประการจะเกิดขึ้นได้
จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน
2. กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแบ่ง
ได้ 4 ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรม
เพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้อง
ต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้
3. การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย
2 รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง
4. แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น 2
ระดับ คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชน
ให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการ
การเปลี่ยนแปลง

ภาควิชา นโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา

สาขาวิชา พัฒนศึกษา

ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิติสด ภัททญา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4484620427 : MAJOR : DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD : SUFFICIENCY ECONOMY / HUMAN DEVELOPMENT / CHARACTERISTICS

SAHATTAYA POLPATHAPEE : A PROPOSED GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT OF HUMAN CHARACTERISTICS IN ACCORDANCE WITH THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. PRUK SIRIBUNAPITAK , Ph.D. THESIS COADVISOR : PROF. APICHAJ PUNTASEN, Ph.D., 129 pp. ISBN 974-14-1838-8

The purposes of this research are (1) to analyze sufficiency economy activities in various communities currently practicing the sufficiency economy development approach, (2) to analyze the community learning processes for human development in pursuit of the philosophy of sufficiency economy, and, (3) to propose guidelines for the development of human characteristics in accordance with the philosophy of sufficiency economy. The research utilized a qualitative methodology by using documentary research to define the desire of human characteristics in accordance with the philosophy of sufficiency economy, and by using field research to analyze existing sufficiency economy activities and learning processes in various communities. Data was collected through in-depth interviews and observations, as well as participatory and non-participatory observations in three communities located in the Southern, Northeastern, and Northern regions of Thailand.

Research findings were as follows:

1. The desired human characteristics in accordance with the philosophy of sufficiency economy were composed of three important principles. They were (1) moderation, i.e., self-moderation, environmental moderation, and moderation towards non-greed to the point of persecuting others. (2) reasonableness, i.e., not negligent, knowing the causes, knowing the relevant factors, and realizing the consequences of various actions, and (3) good self-immunity, i.e., economic self-reliance, social self-reliance, concern for long-term results more than short-term results, and coping with changes. These three qualities will happen following development of knowledge and morals, which are the main conditions of human development.

2. Sufficiency economy activities in communities currently practicing the sufficiency economy development approach were classified into four categories. There were (1) activities to achieve economic sufficiency, (2) activities to achieve social sufficiency, (3) activities to achieve environmental sufficiency, and (4) activities to achieve moral sufficiency. These activities – economic, social, environmental, and moral – to achieve sufficiency development, must concurrently be in balance to achieve sustainable development.

3. Community learning processes for human development in achieving the sufficiency economy society were classified in two categories. They were (1) learning directly in order to develop the populace, and (2) learning to develop systems that support changes.

4. The guidelines for the development of human characteristics in accordance with the philosophy of sufficiency economy were presented on two levels. They were (1) development of inner human knowledge and morals by formal and informal education, and, (2) community development of the four activities of sufficiency economy to enhance the balance of sufficiency economy categories, which will lead to stability and preparedness to accept changes.

Department : Educational Policy , Management, and Leadership

Field of study : Development Education

Academic year : 2005

Student Signature
Advisor's Signature
Co-advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างยิ่งจาก คร. ปริยานุช พิบูลสรวุฑ และศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน ซึ่งได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนช่วยปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสามารถสำเร็จเป็นเล่มได้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณสมาชิกทุกท่านจากทั้ง 3 ชุมชนที่ได้ใช้เป็นกรณีศึกษา ที่กรุณาให้ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือ อนุเคราะห์ข้อมูล ที่พักอาศัย อาหาร และให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ตลอดเวลาของการศึกษาภาคสนาม นอกจากนี้ ยังขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อครอบครัววงศ์วัฒน ครอบครัวยุทธ ครอบครัวยุทธพรหม ครอบครัวยุทธพรหม และครอบครัววงศ์ตระกูล ที่ได้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกต่อการเก็บข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ มาโดยตลอด

ผู้ศึกษาขอขอบคุณ “อุปสรรค” ทั้งหลายที่ผ่านเข้ามาในชีวิตตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ที่ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจสังขารแห่งชีวิต และประจักษ์แจ้งความจริงในคำสอนของพระพุทธองค์ รวมทั้ง ตั้งมั่นที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การมีปัญญาในระดับที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ

ท้ายสุดนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นพิเศษต่อสมาชิกในครอบครัวของผู้ศึกษา แฟนคลับ และเพื่อนพัฒนศึกษารุ่น 10 ที่ได้สนับสนุน ให้สติ และให้กำลังใจแก่ผู้ศึกษาเสมอมา จนสามารถฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ และสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลงในเวลาอันสั้นได้ ซึ่งหากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	4
แนวทางการศึกษา	4
คำถามการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	7
ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ของชุมชน	16
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
1. การวิจัยเอกสาร	21
2. การวิจัยภาคสนาม	23
2.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา	23
2.2 ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา	24
2.3 วิธีดำเนินการวิจัย	25
2.4 การตรวจสอบข้อมูล	31
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	31

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยเอกสารและการวิจัยภาคสนาม	33
ตอนที่ 1 ผลการวิจัยเอกสาร	33
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	33
เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	35
ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมและ	
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	35
ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียง	39
ตอนที่ 2 ผลการวิจัยภาคสนาม	42
กรณีที่ 1 ชุมชนพอเพียง 1	43
กรณีที่ 2 ชุมชนพอเพียง 2	59
กรณีที่ 3 ชุมชนพอเพียง 3	72
บทที่ 5 การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ..	87
อภิปรายผลจากกรณีศึกษา 3 ชุมชน	87
การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของ	
เศรษฐกิจพอเพียง	94
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	98
สรุปผลการวิจัย	99
ข้อเสนอแนะ	107
รายการอ้างอิง	109
ภาคผนวก	116
ภาคผนวก ก ข้อมูลพื้นฐานชุมชน	117
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	129

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	คุณสมบัติของคนที่ดีดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	11
2	แนวทางในการจัดการเรียนรู้ในชุมชน	20
3	ลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลัก ชุมชนพอเพียง 1	25
4	ลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลัก ชุมชนพอเพียง 2	26
5	ลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลัก ชุมชนพอเพียง 3	27
6	ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ 3 ประการและเงื่อนไขความรู้	38
7	ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ 3 ประการและเงื่อนไขคุณธรรม	39
8	กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนพอเพียง 1 กับการพัฒนาคุณลักษณะ	58
9	กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนพอเพียง 2 กับการพัฒนาคุณลักษณะ	71
10	กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนพอเพียง 3 กับการพัฒนาคุณลักษณะ	86

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	9
2	ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะ 3 ด้าน	25